

"Štajerc" izhaja vsaki petek, datiran z dnevom naslednje nedelje.

Naročna velja za Avstrijo: za celo leto 3 krome, za pol in četrt leta razmerno; za Ogrsko 4 K 50 vñ. za celo leto; za Nemčijo stane za celo leto 5 kron, za Ameriko pa 6 kron; za drugo inozemstvo se računi naročninò z ozirom na visokost poštine. Naročno je plačati naprej. Posamezne štev. seprodajo po 6 vñ.

Uredništvo in upravljanje se nahaja v Ptiju, gledališko poslopje štev. 3.



Štev. 47.

V Ptiju v nedeljo dne 22. novembra 1908.

IX. letnik.

Zopet prvaški polom!

(Polom posojilnice v Šoštanju. Ivan Vošnjak v preiskovalnem zaporu. Dr. Mayer v konkurzu. Denariji kmetskih vložnikov v velikanski nevarnosti! —)

Pretekli ponedelek so prinesli listi razburljivo novico, ki bode presenetila vso saleško dolino in tudi vso spodnjo Štajersko sploh. Izvedelo se je namreč, da je zapovedalo celjsko državno pravdništvo, naj se z apre tovarjan z usnjem in prvaški voditelj Ivan Vošnjak v Šoštanju, ker se ga baje sumniči poneverjenja, oziroma sleparije v tamošnji prvaški posojilnici. Vošnjaka pa ni bilo dobiti; reklo se je, da je v Zagreb pobegnil. Drugi dan pa ga je prgnala vest k sodniji in danes sedi v preiskovalnem zaporu. Obenem se je razširila vest, da je dr. Mayer prišel v konkurz kakor tudi posojilnica sama . . .

Torej polom, popolni polom! In kaj smo pisali pred par meseci? Kaj smo takrat prorokovali? Kaj smo dejali? Naši prijatelji se tega gotovo še spominjajo in naši sovražniki tudi. Rekli smo, da mora priti v Šoštanju do poloma. In prislo je!

Slabo gospodarstvo šoštanjske posojilnice je bilo svetu itak že dolgo znano. Taki polomi so le posledica brezvestnega ustanovljenja posojilnic brez potrebe in sredstev, kakor ga gojijo prvaki edino iz političnih vzrokov. V Šoštanju pa je bila stvar ta-le: Usnjarski tovarnar Vošnjak biši deželní poslanec in bogve kakšni prvaški odrešenik še je imel glavno besedo pri posojilnici. Obenem pa je bil glavni dolžnik te posojilnice. On je bil blagajnik in dolžnik v eni osebi. Ali ni že to malo čudno? Pred par meseci bi prišel Vošnjak kmalu v konkurz. Govorilo se je, da je šoštanjska posojilnica že popolnoma izmožgana in da ji celjske prvaške zadruge nočejo več pomagati. Takrat so tudi kmetje-vložniki odločno zahtevali svoj denar nazaj. Pa kakšni odgovor so dobili,

ko so prišli po krvave svoje krajarje? Saj smo svoj čas pisali, kako jih je sprejel dr. Mayer! S solzni očmi so iskali ti reveži svoj denar, — pa zamanj! Prvaški listi pa so lagali in trošili ljudem pesek v oči, češ da je vse v redu! Vse v redu — vraga, danes vidimo, kakšni je ta red! Par mesecov po tej katastrofi je dr. Mayer zapustil Šoštanj in se preselil. Reklo se je, da zapuščajo podgane potapljačo se ladjo . . .

Zdaj pa je prišlo, kar je moralno priti. Prvaški listi, v prvi vrsti smešna tetka "Domovina" sicer kričejo, da ne bodo saleški kmetje ničesar izgubili. Mi pa vprašamo: Kdo pa bode dolgovne, ki grejo baje v stotisoče kron, plačal? Kdo jih bode poravnal? S kakšnim denarjem se bode upnike pomirilo? Prvaki naj dajo vložnikom garancije na roko, ne pa pravne besede!

Za danes vemo, da je ta polom velikanskega pomena! Vboge žrtve hujskajoče prvaške politike! . . .

V naslednjem podatku poročila, v kolikor so nam došla!

* * *

Iz Šoštanja smo dobili ta-le oklic:

Slovenci šaleške doline!

Tako je naslovlen lažnjički članek šerbozobe "Domovine" z dne 16. nov. št. 132. Prebilci šalske doline, tako Vam kliče tudi "Štajerc", Vaš stari prijatelj. Pozor! Ne verujte temu, kar Vam kvasi lažnjava "Domovina" radi Ivana Vošnjaka, radi dr. Mayerja, in glede posojilnice v Šoštanju, ampak poslušajte "Štajerc", ki Vam je o šoštanjskih razmerah vedno resnico poročal. Ivana Vošnjaka so zaprli dne 14. nov. na povelje c. kr. drž. pravnika v Celju ne zato, ker je emal denar iz posojilnične kase, ne da bi bil koga izmed ravnateljstva o tem obvestil ali vprašal, vzel je kolikor je potreboval, ne zato, ampak zaprli so ga

za voljo nerednost v "Posojilnici", ki jih je uganjal.

"Domovina" Ivana Vošnjaka pere — pa vse zastonj! Da je tako globoko padel, niso kriv niti Franz niti Hans Woschnagg niti kdo drugi, ampak edino le Ivan Vošnjak sam. Vedel je, da denar ki ga jemlje iz posojilnice ni njegov, ampak tuji denar — trdo, krvavo zasluzeni groši naših varčnih kmetov, vedeti je moral da vsega denarja ne bo nogenikdar povrniti — in vendar je grabil — in grabil . . . "Domovina" pravi, da Ivan Vošnjak ni edini podjetnik, ki je na kant prišel. Seveda, to tudi vemo, tega mu tudi nihče ne zameri; — pa da je denar krivično iz posojilnice jemal, tega mu kmetje ne morejo odustit. "Domovina" pravi da so vsa posojila vknjižena — že prav, pa na katere mesta? Kdo pa je pred temi vknjiženji? No, le čakajmo, sodnijska preiskava, ali revizija posojilničnih knjig po c. kr. okrožni sodniji se ravno zdaj vrši, kmalu bomo slišali, kako stvar stoji; da pa ne stoji za Ivana Vošnjaka tako ugodno, kakor opisuje "Domovina", to že danes lahko vsemu vsetu povemo.

"Domovina" jadkuje nadalje: Pri celi stvari je žalibog hudo prizadet slovenski odvetnik g. dr. Fr. Mayer. Da! Hudo prizadet; vedel je o Ivan Vošnjaku v tem prakticiranju in ni mu tistega zabranil ali očital dasi ravno je bil veliko let ravnatelj posojilnice.

Dr. Mayer je pri celi stvari **ravno toliko kriv** kakor Ivan Vošnjak; pregovor pravi: Tisti ki zakelj drži je ravno tako kriv, kakor tisti ki v njega devlje! "Domovina" pravi! "Dosedaj še ni nobeden kmet krajarja škode imel." — Oh! le počasi! Ali vše "Domovina", **da je bilo okoli 500 kmetov toženih** od dr. Mayerja za posojila in dr. Mayerjeve tožbe niso bile — kakor znano — tako po ceni. Sploh vse umivanje teh dveh zamorcev je brez uspeha. Sodnija bo spravila resnico na dan!

Pogance.

Po povesti H. Fraungruber*).

Žegen je končan in verniki zapuščajo cerkev. Precej dolgo traja, da se zrinojo zadnji možakarji in ženice iz božjega hrama.

Najzadnji pride s počasnimi koraki kmet Hoisl. Pripogne se parkrat, se oškropi izdatno z žegnano vodo in stopi na cerkveni prostor. Ravn hoče fajmošter iz zakristije proti župniku. Ko zagleda kmetu, mu prijazno pokima in mu zakliče: »No, ali se pusti sosed tudi enkrat v cerkvi videti? Dobro, dobro tako!«

Nagovorenji pomakne nerodno svoj klobuk in odgovori počasi: »Imamo toliko, toliko za opraviti v gospodarstvu. Saj se ve, če ni kmetice, gre vse navskriž na posvetu. In kmet se obrise z roko oči.«

Župnik se ostavi: »Lepo se spominjate svoje žene, Hoisl. Kako dolgo je že, odkar je umrla?«

»Devet mesecov, gospod župnik. Ob sv. Martinu smo jo nesli na pokopalische.«

»Dobro, dobro,« pokima župnik zamišljen s svojim širokim, rdečim obrazom. »Torej ob sv. Martinu? Žal mi je, da ste tako sami na posvetu, Hoisl!«

»Seveda,« meni kmet, »je vedno tako na svetu: kar je človeku najljubše, to mora že vrag vzeiti.«

»Oh!« brani župnik prestrašen in dvigne brevir proti kmetu — »kako grdi jezik imate.«

je njega, prvega hlapca, za velekmata naredila, ali bila je grda in lepotu jo ni bola. Zato hoče zdaj vdovec deklo za kmetico narediti — in Anika je nežna!

S takimi misli korakal je kmet skozi njive in travnike po hribu k svoji posesti. Kako lepo je bilo posestvo sredi v listju polnih sadnih dreves! In pri vrati stoji s svitlimi očmi v drečem krilu in črno-židanu rutu Aniku.

»Bog daj, oča,« se zasmehi in med ustnicimi se kažejo beli zobki; »ste bili v cerkvi, pridno molili?«

»To pač, odgovori zaljubljeni kmet in jo poboža po lici; »ali, greš danes z menoj na ples? Ko bi šel mimo kramarja, ti bi kaj za žeganje kupili.« — »Uj je, dvomi dekle, »meni bi bogati kmet kaj kupil?«

Hoisl stopi bližje in položi svojo desnico okoli dekleta. »Kdo ve, Anika, ko bi tiše več ne dal? Kaj meniš, ko bi dobila celega kmeta s posestvom vred, kakor vse stoji in leži?«

Anika ni neuma — kakor vse babnice. Ona ve vse, ali pametno se brani. »Oj je, se smeji!« kmet Hoisl in Anika! Zapri oči in videl bodeš vse, kar je moje.«

Ali sporazumela sta se.

Poroka bogatega kmeta Hoisl s svojo mlado deklico je bila krasna; osemesdeset gostov je vpilo in vriskalo pri pojedini in za hrbitom se je ženinu smejalo. On pa ni viden drugega nego svojo Aniko. »Juhuhu,« je vpil stari kmet zamore biti še mladi ženin!«

(Naprej pride).

Vi kmetje pa, ki ste nas ubogali kar smo Vam svetovali, se zdaj lahko smejet! — Vi drugi pa, ki še niste storili, kar bi bila Vaša dolžnost, pazite, da ne bo prepozno! Dvanajsta ura je, zdramite se! Komur pa ni svetovati, njemu ni pomagati. „Domovini“ in drugim prvaško-lažnivim listom pa ne verujte. To je naša zadnja prijateljska beseda!“

* * *

Šoštanjski polom je velikanska katastrofa za vso prvaško gospodarstvo na spodnjem Stajerskem. Že pred meseci je „Štajerc“ pisal, da mora priti do tega poloma. Ali večina po prvaških zaslepljenega ljudstva ni tega verovala. Pamatni človek bi moral sicer že od daleč slabo to gospodarstvo izpozнатi. Kajti od kje toliko novih prvaških hiš, toliko prvaških fabrik, katerih lastniki niso imeli niti vinarja premoženja? Od kje vse to? Vse to so plačali v o d i t e l j i p r a v a š k e p o s o j i l n i c e s t u j i m d ē n a r j e m v l o ž n i k o v . Posojilnica je bila prava „molzna krava“ za te brezvestneže! Malega kmeta, ki je prosil za 100 kron posojila, se je vrglo skozi vrata, — prvaški voditelji pa so dobili n a s t o t i s o č e k r o n i n to brez da bi dali kakšno varnost. Razni člani ravnateljstva in upravnega odbora n i s o n o b e n i h o b r e s t i p l a č e v a l i . Bivši blagajnik in zdaj zaprti Ivan Vošnjak je dobil posojila če z 200 tisoč k r o n , brez da bi se to posojilo v k n j i ž i l o in brez da bi le enkrat e n s a m v i n a r n a o b r e s t i h p l a č a l ! ! Zdaj sedi ta Vošnjak, bivši prvaški deželni poslanec, pod ključem. Posojilnične knjige pa revidira oblast...

V posojilnici so morale vladati grozne razmere. Sleparske bilance, goljufivo napacna vposovanja, vse to je vladalo v tej vzor-posojilnici . . .

Vbogi kmetje-vložniki! Eni prosijo z solzni-mi očmi, naj se likvidira njih krvavo prihranje-ne kronice. Tisti pa, ki so stali dobrí za poso-jila, vprijejo da ne bodejo plačali škode, povzro-cene po zločinskih voditeljih.

Vbogi kmetje! To je gospodarstvo prvaških posojilnic, ki nimajo državnega nadzorstva, ki so osnovane iz političnih nagibov in v politične namene. In tako bode pričelo pokati po vseh prvaških posojilnicah.

Učimo se, dokler je čas!

Koledar je izšel in stane s poštni-no vred-

samo 70 vin.

V vsaki hiši naj bode naš koledar, ki ima dovolj kratkočasne, zabavne in podučne vsebine.

Politični pregled.

Nova vlada. Politični dogodki zadnjih tednov prisilili so dosedanjo Beckovo vlado, da ponudi cesarju svoj odstop. Kroni sicer ta odstop ravno v sedanjih resnih časih ni bil po volji. Kajti spletke na Balkanu kakor tudi notranji politični dogodki zahtevajo ravno zdaj močno, krepko vlado. Vkljub temu je bil odstop Beckovega ministorstva sprejet. Nova vlada ni več parlamentarna temveč uradniška; to se pravi, ministri niso politični voditelji in poslanci temveč c. k. uradniki. Načelnik nove vlade je pl. Biederth. Notranji minister je pl. Haerdtl, minister za javna dela dr. grof Wickenburg, poljedelski minister Čeh Jos. Pop, minister za podnik pl. Kamera (Čeh), finančni minister baron Jorkaš-Koch (Poljak), železniški minister pl. Forster, trgovinski minister dr. Malaja, justični minister dr. Holzknecht pl. Hort, nadalje nemški minister dr. Schreiner, češki dr. Zacek, poljski pl. Abramowicz. Stirje so naprednega mišlenja, ostali klerikalnega. To ministerstvo seveda ne bode dolgo živel.

Kmetska zmaga! Štajerski deželni zbor je sprejel te dni postavo glede odstopa (Ablösung) lovskeih rezervatov. Sprejem te postave je na vsak način velepomembna kmetska zmaga. Nova postava določa: V zmislu ces. patenta z dne 5./7. 1853 ali vsled sporavnave pridržane lovske pravice na tujem zemljišču se po sledenih do-ločbah odpravijo: Odprava se zgodi proti odpla-

čilu vrednosti lova od zavezanih. Izračuni se srednjo najemninsko svoto. Iz tega se izračuni potem letno vrednost pravice. Od te vrednosti se vzame eno tretino. Ostalo svoto se vzame 20 krat in daje odpravni kapital, ki se do odplačila obrestuje s 5% itd. Take lepe uspehe dosežo kmetje, ako so organizirani.

Državni zbor. Nekateri listi poročajo, da se bode državno zbornico med 20. in 24. t. m. sklical. Zbornica bode imela potrditi v prvi vrsti provizorij državnega proračuna in bozansko predlogo. Od druge strani se poroča, da bode zbornica koncem tega meseca sklicana. Vlada namerava baje predložiti razne načrte, tikoče se jezikovnega vprašanja na Češkem.

Pogajanja z Rumunsko — pretrgana. Kakor znano, zahtevala je Rumunska pravico, da sune uvažati v Avstrijo dvakrat toliko živine nego Srbija. Na pritiske agrarnih strank je vlada zdaj pogajanja z Rumunsko pretrgala. Doslej smo se torej te nevarnosti odkrizali.

Vojska? Glasovi o vojski še vedno niso potihnili. Vlada je odredila, da se stanje 15. armadnega kóra zviša, kar pomeni zvišanje za 36 mož pri všaki kompaniji. Vojštvu se potrebuje za obmejno službo. Poroča se tudi, da je odpovedovalo več batajlonov iz Galicije v Bozno in Hercegovino. Tudi Turčija je zastražila vse moje.

Spremembe na Kitajskem. Iz Pekinga se poroča, da je umrl kitajski cesar in kmalu za njeni tudi njegova mati, cesarica-vdova. Natančnejšega se ne more izvedeti, kajti na Kitajskem se drži vse tajno, kar se vladarja tiče. Vendar pa je splošno mnenje, da sta bila cesar in cesarica-vdova umorjena.

70 vinarjev

stane „Štajerčev napredni koledar“, ki obsegata

128 strani,

na katerih je objavljenih skupno

39 doneskov

in poleg tega še krasna

cesarjeva slika

ter 11 drugih slik.

Cenejšega in boljšega koledarja ni, torej hitro posežite ponj!

Dopisi.

Polzela (Heilenstein). Poročati moramo o farizejih in tercijalih iz Braslovč. 4. t. so imeli neko slavnost pri podružnici sv. Miklavža. Pripeljali so seboj g. kaplana, da je bral sv. mašo v zahvalo, da je ljubi Bog dal obilo in prav izvrstne kapljice. Možnarji so pokali, tako da se je res vse veselilo. Ko pa je služba božja minula, so šli sami farizeji k gospodarju Gerčinu in so tam veselico napravili. Niti enega naprednjaka ni bilo poleg, temveč sami prvaški zagrijenci in zaslepljeni. Napili so se nekateri tako, da niso vedeli, joli so Turki ali Kristjani. Ko so šli domu, so tako kričali, da bi človek misil, da so živali iz menažerije uše. Prišli so mimo hiše posestnika Jurij Katz. In zdaj je pričela ta farizejska banda kričati: Fui, fui, nemčur! — G. Jurij Katz, ki je mirna duša, je šel ravno na kolodvor po opravkih. Napadli so ga in začeli pretepati brez vsakega vzroka. Imeli se bodejo zato še pred sodnijo: zagovarjati. Kadar se bode razprava vršila, povedali bodo tudi imena napadalcev. Polzelčani prosimo braslovškega župana, naj zapre take svoje domačine v svinjak, da ne bodejo v drugih krajih mir kalili!

Opozovalec.

Iz Rogoznice. Na napade v ljubljanskih listih odgovarjam tako: Ni res, da bi bil jaz nemčur, te vrste ljudi na svetu ni. Bog je vstvaril med drugimi narodi Slovence in Nemce; tedaj sem jaz Slovenec, ker me je slovenska mati rodila in sem bil kot Slovenec krščen 7. prosinca 1863. Ni res, da bi na napitnico neke ženice „Bog živi vse Slovence“ izustil kriлатi napitnico: „Bog živi Nemce!“ Jaz držim z Nemci, meni so Slovenci pretumasti.“ Ker tega ne moje

ženice ne nikdo drugi dokazati ne more, imenujem tistega, ki mi to očita, nesramnega lažnika! Ni res, da bi mojega otroka iz nemške šole vrgli. Obiskoval je nemško šolo do izkušnje in ker ni imel veselja do nemškega, gre zdaj v slovensko. Ni res, da bi bili meni Slovenci „pretumasti“, ker sem tiskal slovenska in nemška imena na novo zidani most v Žabjaku. Nemška imena so bila z blatom zamazana; bila bi tudi slovenska, pa jaz tega nisem dovolil. Ni res, da so mi Slovenci „pretumasti“, ker sem jaz naprosil podpore 100 kron in to za same slovenske posestnike mosta. Ni res, da so mi Slovenci „pretumasti“, ker sem posodil vago slovenskemu siromaku Georg Pafko, da je zamogel s trgovino pričeti. Ni res da bi mi bili Slovenci „pretumasti“, ker sem se dosedaj slovenskih veselic udeleževal, nikdar pa nemških. Vse te trditve ljubljanskega lista so torej neresnične. Kaj pa je res? Res je, da sem agitiral za nemško šolo, pa ne samo jaz, ampak vsi, ki so prošnjo podpisali. Nikogar se ni sililo, ali noben občan ni podpisa odrekel. Župan Jožef Brumen ni prošnje podpisal in ga tudi nisem silil; izrazil pa je, da naj delam in storim kar je mogoče, da bode prošnja za nemško šolo obveljala. Res je, da sem se 13. kmovca nahajjal med Nemci in Slovenci in jaz take izgredje sam obžalujem. Dotični list trdi, da se nisem pri pravi pameti, zato pa molim vsak dan, da mi sv. Duh pamet razsveti. Res pa je tudi, da budem odslej kakor doslej lahko s slovenskimi kmeti občeval, ker malo jih je, ki me po strani gledajo. Res je seveda, da sem veliko Slovencev bril, mene pa še nobeden. Pomagam pa tudi rad vsakemu, naj si bode v sili, nesreči ali drugih slučajih, ker nobenega ne sovražim. Dopisun, pripelji mi človeka, ki ga sovražim? Odgovor mora priti, ali je vse to res ali ni res! — A. H. —

Rogoznica. V Rogoznici je bil neki mož v neki gostilni od neke stranke ljudi krščen, da je „Nemeč“. Čudno je to bilo, ker on ni bil zraven. Kaj ne, to se lahko s kamenjem storii, da je krst veljavjen? Nadalje se je veste raztresla, da se je nahajjal dotičnik 13. sept. med Nemci in da je tam z njimi „heil“ vplil. Seveda, seveda, to je vse res, in sicer večkrat je „heil“ zavplil. Prykrot je zaklical „heil“ z žalostnim srcem, ker se je Janža Brencič boril z Nemci. Dejal sem njegovemu bratu Francetu, da je to Janžetu nepotrebno in zakaj bi se pustil teplsti, ker se lahko tega izogne. Ker je s posvetnim blagom dobro obložen, lahko brez vse skrbi na temu svetu mirno in pobožno živi. Pa moralo je biti tako, ker se je žuril, da ne bi zamudil. Župan in odborniki niso hoteli iti zraven, ker je bila isti dan odborova seja. To je bil tedaj prvi žalostni „heil!“ Drugi „heil“ pa je bil, ko smo z Jakobom Lesjak naprosila nekega delavca iz kolodvora, da si je znamenje vzel dol in dal v žep da na njaj bo miren in pameten. On je vbogal. Tako ni prišel do tega, da bi bil tepen in da bi imel s policijo opraviti. Tretji „heil“ pa sem zaklical, ko sem mojega soseda naprosil, gredě za Nemci, da naj bo miren, ker mir najmanj stane; on me je vbogal in še danes reče, da ne bo nikdar šel v boj proti narodu. To je tedaj „heil“, ki sem ga žalostno izrekel. pride pa četrti, ki si ga le mislim. Preljubi Slovenci, ne bojite se propada našega naroda. Prizadevati si moramo, bodemo pod varstvom Najvišjega, ker tedaj smo varni pred vsakomur in se nam ni treba ničesar batiti. Ljubimo se in sicer tako, da bodejo s prsti za nami kazali in rekli: Poglejmo, kako se Slovenci ljubijo med seboj in tudi nas; pojdimo in pridružimo se jim . . . Slednjič še pride peti „heil“, ki bi ga tako glasno zaklical, da bi ga slišale vse stranke, vsi narodi in vse ljude celega sveta: Bratje, ljubimo se med seboj! Mir z Bogom, mir sam s seboj, mir z bližnjim! Spolnujmo zapovedi ljubezni! Ljubimo Boga čez vse in bližnjega kakor sami sebe. Le po tej poti korakamo skozi to solzno dolino v boljši svet. — Miroljubni občan in ljubitelj bližnjega ter vrli Slovenec. — A. K.

Ob Slatine. Klerikalna surovost. Občan redar občine Okol. Slatina je v mesecu majniku t. l. šel v klerikalno gostilno Ogrizkovo v Ratanski vasi; tam je z tremi drugimi popival in za vino dajal. Ne med gosti, ne med gostilničarko in med gosti ni prišlo do nikakoršnega prepira. A gostilničarka Ogrizek je že poprej večkrat obč-